

8 november 2022

Geopolitieke rol Turkije vereist strategisch en proactief beleid

De rol van Turkije op het wereldtoneel plaatst Nederland voor de nodige dilemma's. Al jaren roept het eigenzinnige Turkse buitenland- en veiligheidsbeleid weerstand op. Turkije wordt autocratisch bestuurd en de mensenrechtensituatie verslechtert. Maar de geopolitieke rol van Turkije is nu belangrijker dan ooit. Gelegen op de grens tussen oost en west en aan de Zwarte Zee kan deze NAVO-bondgenoot bemiddelen in de oorlog in Oekraïne, een mogelijkheid die andere landen ontberen. Bovendien vervult Turkije een voor de Europese Unie (EU) cruciale rol in het beheersen van migratie uit fragiele regio's. De relatie moet op een strategischer leest worden geschoeid. Een proactief beleid op basis van verschillende scenario's stelt Nederland in staat om op ontwikkelingen in en rond Turkije te anticiperen, aldus de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) in het vandaag gepubliceerde advies 'De geopolitieke rol van Turkije: trends en toekomstscenario's'.

Wat het jaar 2023 brengen kan

2023 wordt een belangrijk jaar voor Turkije. Er zijn verkiezingen en de republiek bestaat 100 jaar. Ook in de Europese Unie is volgend jaar de nodige dynamiek te verwachten in de relatie met Turkije, want in buurlanden Griekenland en Cyprus zijn tevens verkiezingen. Zowel in de EU als binnen de NAVO vindt men het lastig te bepalen hoe zich te verhouden tot Turkije. Nederland moet daarom op korte termijn investeren in het optrekken met gelijkgezinde NAVO- en EU-partners die overeenkomstige belangen hebben ten aanzien van Turkije. *"De dialoog met Turkije moet openblijven. Ons voorstel is om hierin nauwer met Duitsland samen te werken"*, aldus AIV-voorzitter Bert Koenders.

Geostrategisch belangrijker

Turkije kan een rol spelen bij het indammen van Rusland, ook door in gesprek te blijven en te bemiddelen. De gevolgen van de oorlog in Oekraïne zullen nog langere tijd impact hebben op de zuidoostelijke flank van het NAVO-grondgebied, wat het belang van Turkije in die strategische hoek van Europa zal versterken. Derhalve is het onderhouden van een werkrelatie met Turkije onontkoombaar, maar dat niet alleen. Bert Koenders: *"In het licht van de oorlog op Europees grondgebied is het geopolitiek nog belangrijker geworden Turkije direct te betrekken bij het buitenland- en veiligheidsbeleid van de EU en de relaties binnen de NAVO te verbeteren. Ook daar kan tripartiet overleg met Duitsland en Turkije bij helpen. We kunnen geopolitiek niet om Turkije heen. Turkije is geostrategisch gezien cruciaal – in de NAVO en in de onderhandelingen met Rusland. Tegelijkertijd worden mensenrechten en rechtsstatelijkheid nog steeds geschonden. De relatie Nederland-Turkije zal ingewikkeld blijven."*

Proactief, strategischer Turkije-beleid zonder af te wijken van mensenrechten en andere principes

De AIV beveelt een proactief beleid aan dat gebaseerd is op erkenning van het belang van de relatie met Turkije. Met het oog daarop schetst de AIV vier toekomstscenario's, met elk een zorgvuldige belangenafweging ten aanzien van Turkije. Centraal daarin staan een krachtige NAVO, een sterke en slagvaardige EU en samenwerking met Turkije op het gebied

van migratie, opvang, terrorismebestrijding, klimaat en energie in de regio. Het fundament van de relatie is een goede integratie van Turkse Nederlanders en diaspora, een hechte handels- en investeringsrelatie met Turkije en het uitdragen van waarden en normen op het gebied van mensenrechten en rechtsstaat. Koenders: *"We stellen voor meer outreach te doen naar de Turkse bevolking. Ook moeten we onze Europese economische onderhandelingspositie beter gebruiken om Turkije te bewegen tot versterking van de rechtsstaat, bijvoorbeeld via modernisering van de douane-unie, en tot daadwerkelijke verbetering van de mensenrechten."*

De aanbevelingen zijn in de annex opgenomen.

NOOT VOOR DE REDACTIE: Voor meer informatie kunt u contact opnemen met W. Bax, woordvoerder van de AIV: wouter.bax@minbuza.nl, 06 – 25 72 50 80

Annex 1.

Tien aanbevelingen van de AIV aan de regering (in beknopte vorm)

1. Erken en benoem de geostrategische rol die Turkije kan spelen in het indammen van Rusland, ook door in gesprek te blijven en te bemiddelen, in het verhogen van de veiligheid van Europa en in het terugdringen van de conflictdreiging vanuit regio's van waaruit het Westen zich terugtrekt, zoals het Midden-Oosten en Afghanistan.
2. Draag de waarden en normen op het gebied van mensenrechten en rechtsstaat uit met als doel het waarborgen van blijvende deelname van Turkije aan de internationale rechtsorde, inclusief steun aan de niet-nalevingsprocedure ingesteld door de Raad van Europa tegen Turkije.
3. Houd Turkije betrokken bij het multilaterale systeem. Wees alert op een dynamiek die uiteindelijk kan leiden tot onomkeerbare stappen, zoals een eventuele beëindiging van het EU-toetredingstraject.
4. Werk in coalitie met Duitsland om de relatie met Turkije te verbeteren en initieer tripartiet overleg met Berlijn en Ankara. Speel een stimulerende en faciliterende rol binnen de EU bij het openhouden van zoveel mogelijk lijnen met Turkije, voortgaande samenwerking en dialoog.
5. Pleeg op korte termijn meer *outreach* naar de Turkse bevolking om vervreemding van Europa te voorkomen. Betrek daarbij de Turkse gemeenschap in Nederland en focus op gezamenlijke belangen. Waardeer de Turkse cultuur, de mensen, de economische dynamiek, de ambities van de jongeren, het land als geheel en de interactie met Nederland.
6. Gebruik de sterke onderhandelingspositie van de EU om Turkije te bewegen richting het verbeteren van de mensenrechten en de rechtsstaat, door de Europese Commissie te vragen om een staalkaart aan maatregelen voor het economisch herstel van Turkije en het weerbaarder maken van de Turkse economie.
7. Zorg dat Turkije expliciet erkend wordt door de EU voor de verantwoordelijkheid die het land draagt om meer dan 3,5 miljoen Syrische vluchtelingen langdurig in de regio op te vangen en help Turkije daarbij ruimhartig. De EU moet zich meerjarig committeren aan migratiesamenwerking en steun voor vluchtelingenopvang in de regio. Zoek in EU-kader ook actief naar alternatieven voor de huidige vorm van migratiesamenwerking met Turkije en werk aan de aanpak van grondoorzaken van irreguliere migratie en conflict. De EU moet de belofte uit de EU-Turkije Verklaring van 2016 ten aanzien van vrijwillige hervestiging vanuit Turkije gestand doen.

8. Speel een proactieve rol in het onderhouden van de NAVO-Turkije relatie en investeer in toenadering tussen de VS en Turkije om de NAVO krachtiger te maken. Bied expertise en bemiddeling aan voor de oplossing van territoriale en zeerechtvraagstukken in de Egeïsche en Middellandse Zee. Bied Turkije zodra dat kan toegang tot en integratie met westerse, NAVO-compatibele systemen.
9. Zorg dat Turkije meer betrokken wordt bij het buitenland- en veiligheidsbeleid van de EU. Dit kan via bijeenkomsten – zoals recent bij de Europese Politieke Gemeenschap, of met een *high level* dialoog over GBVB-samenwerking en vergelijkbare initiatieven, maar ook concreet ten aanzien van de inhoudelijke aspecten van het EU-beleid, zodat het Turkse beleid daar beter mee gecoördineerd wordt. Het AIV-advies schetst hiervoor verschillende opties.
10. Activeer het overheidsbrede anticipatie- en *early warning* vermogen om vroege signalen van veranderingen in en over Turkije, die de Nederlandse belangen raken, op te merken. Overweeg niet één handelingsperspectief maar verschillende, zodat Nederland in alle gevallen beleidsopties heeft om snel en adequaat te kunnen reageren.